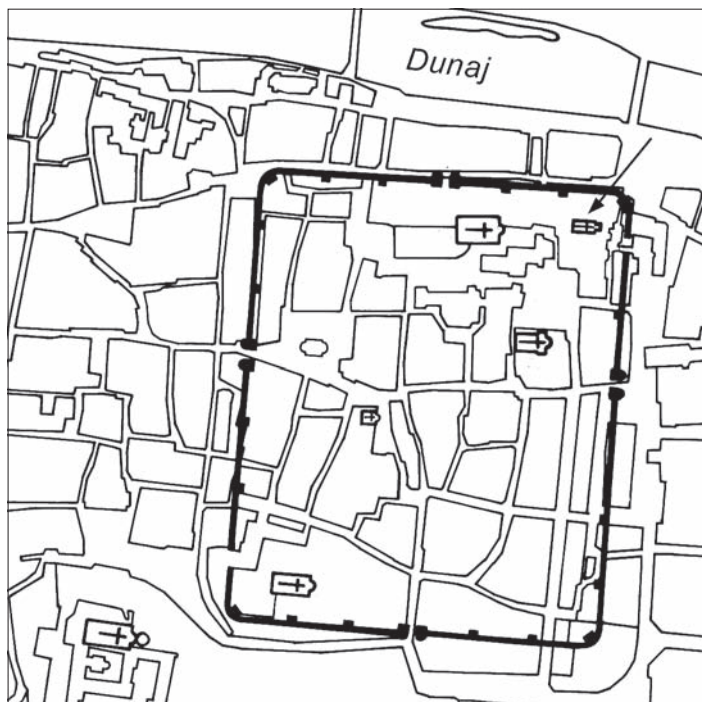

ARCHEOLOGICKÝ DOKLAD KULTURNÍCH STYKŮ BAVORSKA A ČECH V 10. STOLETÍ

Nad'a Profantová

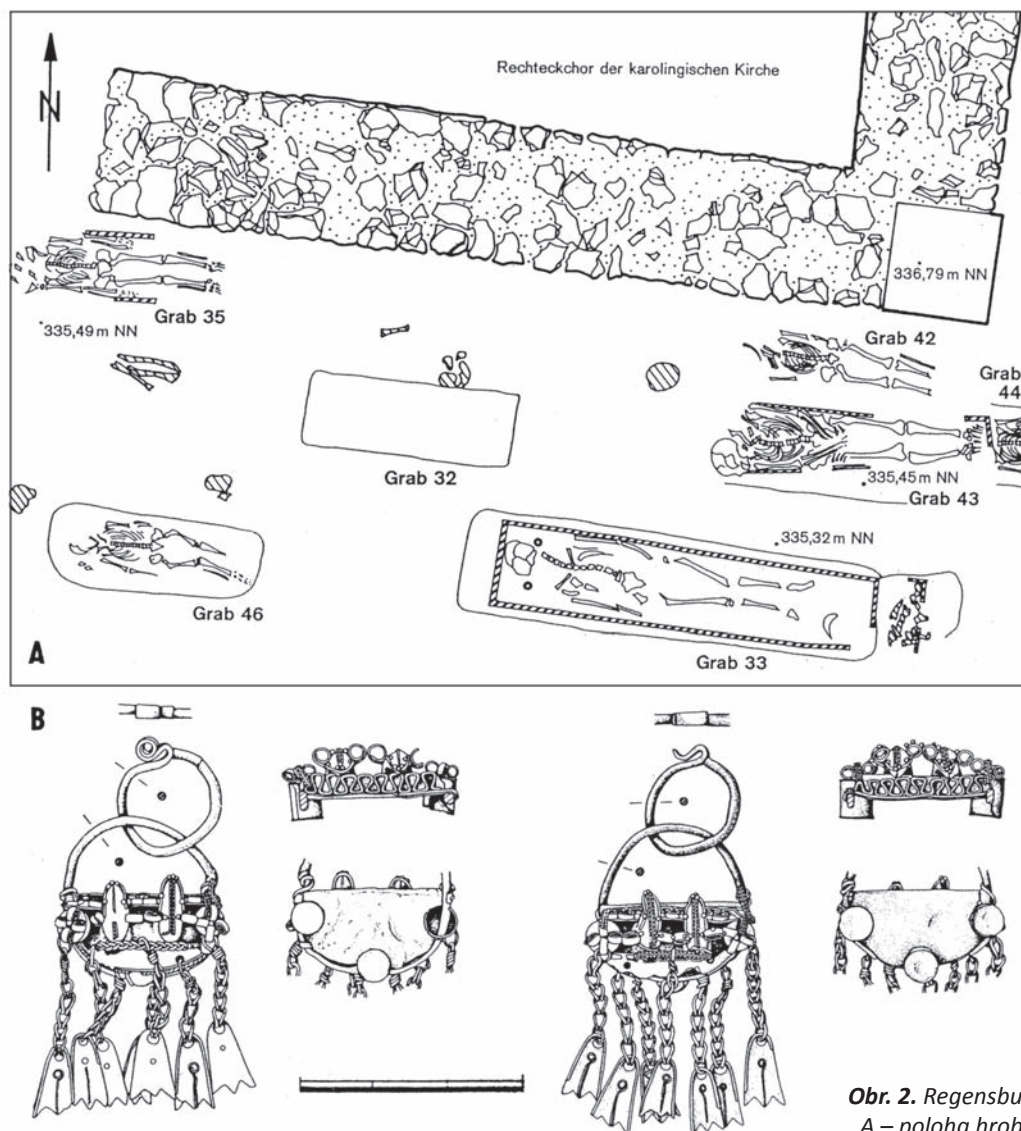
Z hrobu významné ženy, pohřbené jižně pravoúhlého chóru karolínského kostela v Niedermünsteru¹ na severovýchodě historického Řezna (*obr. 1*) pocházejí stříbrné náušnice s animálními motivy a řetízky. Předmětný hrob č. 33 patřil k menšímu hřbitovu, který vznikl okolo kostela založeného před rokem 788 (druhá přestavba kostela, *obr. 2A*). K. Schwarz, který situaci v Řezně zveřejnil, datuje pohřeb ženy do první poloviny 10. století a zmíněné náušnice pokládá za výrobek místní dílny, ovlivněné byzantskou produkcí (Schwarz 1975, 148). Stříbrné náušnice mají půlkruhové výzdobné pole, na němž jsou plasticky provedeny dvě zvířecí hlavičky se zvýrazněnými očima tvořenými kroužky, ve středu hlavy i na šiji zdobené filigránem a granulkami. Na konci rovné hrany výzdobného pole je aplikována skládaná páska, jakou známe jak z Mikulčic (nákončí z hrobu 390: Poulík 1975, tab. 48:3,4), tak z českých výrobků, především kaptorg (Stará Kouřim, hrob 106b: Šolle 1966, tab. XLVI). Na krajích výzdobného pole jsou kruhové plošky zdobené čtyřmi plastickými očky. K oblouku náušnic je upevněno sedm řetízků ukončených plechovými ozdobami. Na rubu byly tři válcovité výstupky uspořádané do trojúhelníku. Tyto honosné náušnice byly navlečeny do běžných esovitých záušnic o průměru 14/15 mm, typických západoslovanských ozdob 10. století, a dohromady tak zdobily čelenku pohřbené ženy (*obr. 2B; 3*).

Schwarzova datace je přesvědčivá, hrob překryla novostavba (třetího) kostela postaveného v letech 950–955. Právě tak se na první pohled o poměrně dobré důvody opírá i Schwarzova úvaha o původu náušnic z místní šperkařské dílny. Tvůrci se přitom podle jeho názoru inspirovali byzantskou produkcí. Kvalitně vypracovaný šperk není zatím v bavorském prostředí obvyklý a zřejmě to není ani import z kulturních center, považovaných pro tuto dobu za dominantní. Mnohý stylový detail přitom opravdu odkazuje ke zprostředkovanému byzantskému vlivu. Přesto podle mého názoru Schwarzova interpretace přehlíží jednu dosti zajímavou souvislost, úzkou vazbu Prahy a Řezna v období, kdy byly zřejmě náušnice vyrobeny.

Obr. 1. Regensburg. Plán města s kostely, stojícími na konci 9. století, a s vyznačením polohy Niedermünsteru (šipka). V levém dolním rohu klášter sv. Jimrama. Podle M. Lutovského

¹ V Niedermünsteru založeném okolo r. 700 později vznikl ženský klášter, ne však benediktinský, nýbrž řídicí se kanovníckou řeholí, jak ji prosadila reforma Benedikta z Ainane r. 816. Ta byla odlišná od řehole mnišské, dámy žijící ve společenství kanovnic v čele s abatyší neskládaly řeholní slib, měly nadále svůj majetek, s nímž mohly volně disponovat, měly své služebnictvo a příbytky (Parise 1999). Z hlediska duchovní péče podléhal patrně ústav klášteru sv. Jimrama, kde byl opatem řezenský biskup. Svatojiříský klášter v Praze, založený Mladou, dcerou Boleslava I., napodoboval jeden ze dvou řezenských ženských klášterů, buď Obernebo spíše vévodský Niedermünster (Hausberger 1989, 55 myslí spíše na Obermünster).

Obr. 2. Regensburg-Niedermünster.
A – poloha hrobu 33; B – stříbrné
šperky ženy z hrobu 33.
Podle K. Schwarze

Obr. 3. Regensburg-Niedermünster. Stříbrná
náušnice s řetízky. Podle K. Schwarze

* * *

V roce 895 se česká knížata v Řezně poddala východofranskému králi a pozdějšímu císaři Arnulfovi (*Annales Fuldenses*, ad AD 895 – *MMFH I*, 121). Až do změny související s nástupem saské dynastie respektovali Češi tento závazek vůči Bavorsku, ještě déle, až do vzniku samostatného pražského biskupství v roce 973, spravoval českou církevní organizaci archiprebyster odpovědný řezenskému biskupovi. Politické ani církevní vztahy nebyly bezkonfliktní, o mnohém vypovídají svatoludmílské a svatováclavské legendy, které zaznamenávají jisté napětí mezi pražským knížetem a řezenským biskupem. Biskup Tuto (894–930) přes opakované žádosti nenavštívil osobně Prahu, aby vysvětil basiliku sv. Jiří (okolo 925). Po jistém zdržení poslal do Prahy svého zástupce (např. *Ludvíkovský* 1978, 52, 53).

Komunikaci mezi Řeznem a Prahou ovšem pravděpodobně necharakterizovala pouze nechuť biskupa Tuta, který pro nemoc (ať již skutečnou či diplomatickou) brzdil snahy mladého knížete Václava odkládaje vysvěcení nového pražského kostela. Řezenský biskup světil nejspíše kostel sv. Víta postavený na Hradě za života sv. Václava (*Ludvíkovský 1978*, 62–63; *Bláhová – Konzal – Rogov 1976*, 167), tedy před rokem 935. Nicméně přestože vzájemný styk byl zřejmě alespoň v církevní rovině intenzivní, nezanechal u bavorských a českých elit, jak politických, tak církevních, příliš přesvědčivých historických dokladů. Jistě to ovšem lze přičíst diskrepanci ve výpovědi písemných a hmotných pramenů zjišťované i v jiných případech.

Stopy bavorských literárních předloh nacházejí historici při formálním rozboru nejstarších latinských ludmilsko-václavských legend (*Třeštík 1997*, 164–175), nahodilá zmínka svatovojtěšských legend a kronikáře Kosmy o mnichovi přemyslovského původu (bratr Boleslava II., Kristián/Strachkvas) působícím v řezenském klášteře sv. Jimrama se vztahuje spíše až k závěru desátého století (cf. *Třeštík 1999*). Hmotné památky, které by jednoznačně zrcadlily tehdejší významný vztah Řezna a Prahy, známe jen v omezené míře. Pomineme-li starší nálezy z 9. století, hypoteticky snad spojitelné s Řeznem (Kolín, Stará Kouřim, Libice apod.), disponujeme pro 10. století několika bavorskými mincemi, např. z Dřevíče, Nového Sedla na Žatecku,² Budče, Libice, Sběře, Poděbrad (*Profantová 2011a*, 82 s lit.), Nového Dvora u Duchova (dnes ztraceno; *Cach 1970*, 55) či Zbečna (*Hásková 1970*). Víme rovněž, že bavorské předlohy ovlivnily vzhled nejstarších českých mincí ražených Boleslavem I. v Praze (např. *Petráň 1998*, 52–61). Z Řezna k nám přišli na přelomu 60. a 70. let 10. století řezači mincovních kolků (*Lukas 2012*) a působili v Praze zřejmě do konce 80. let. Navíc Prahu a Řezno od 1. poloviny 10. století spojovala významná obchodní cesta pokračující do Krakova, Kyjeva, k Chazarům a dále východním směrem (cf. *Petráň 1998*, obr. na s. 33 a 35).

* * *

Výzkum pohřebiště v Lumbeho zahradě/Za jízdnou³ (např. *Smetánka – Hrdlička – Blajerová 1974*; *Smetánka 1994a,b*) na severním předpolí Pražského Hradu přinesl mimo jiné i objevy honosných šperků, jež byly rozpoznány jako produkce jedné, výrazově svérázné dílny (*Smetánka 1994a*). Tato pražská šperkařská dílna začala působit na počátku 10. století a její rozmach zřejmě souvisí s pádem Velké Moravy. Ovlivnila rozhodujícím způsobem vývoj šperku v Čechách desátého století (*Smetánka 1994a*; *Profantová 2000*).

Navazující na starší poznatky o genetické vazbě českého a moravského luxusního šperku (*Šolle 1966*; *tjž 1970*) můžeme tuto souvislost demonstrovat i na produkci pražské dílny. Pro ni bylo typické, že tvůrčím způsobem uplatňovala i karolínské prvky na špercích moravské tradice. To názorně vidíme na páru dvouplášťových gombíků s tzv. zvlněnou páskou (*Smetánka 1994a*). Přitom právě uplatnění karolínských prvků odlišuje pražský pár od všech ostatních zlatých a stříbrných dvouplášťových gombíků,⁴ jejichž výrobu dosti oprávněně lokalizujeme do Mikulčic. Podobně ani výzdobné motivy pozlacených gombíků z Prahy-Královské zahrady, Prahy-Za jízdnou, Jeviněvsi i odjinud nenacházejí přesvědčivou analogii na Moravě (cf. *Profantová v tisku*), a proto předpokládáme jejich výrobu ve středních Čechách.

Ze Staré Kouřimi, z hrobu 106b, pocházejí v českém prostředí ojedinělé stříbrné náušnice s animálním motivem a řetízky (obr. 4:8), které velmi jasně navazují na velkomoravské náušnice s řetízky (Mikulčice: *Ungermaň – Kavánová 2010*, Abb. 10:1; Břeclav-Pohansko, Staré Město-Špitálky: *Dostál 1966*, obr. 10:16, 17). Kouřimský hrob je datován do první třetiny 10. století a v bohaté výbavě tzv. kouřimské kněžny se nacházejí i kaptorgy (obr. 4:7; 5) shodné s kaptorgami nalezenými v Praze (Za jízdnou, hr. 82: *Štefan 2005*, zejm. obr. 3:3; Václavské náměstí: *Huml – Starec 1994*, obr. 2:m). Máme tedy dobrý důvod, proč se domnívat, že i ostatní kněžniny šperky pocházejí z pražské dílny.

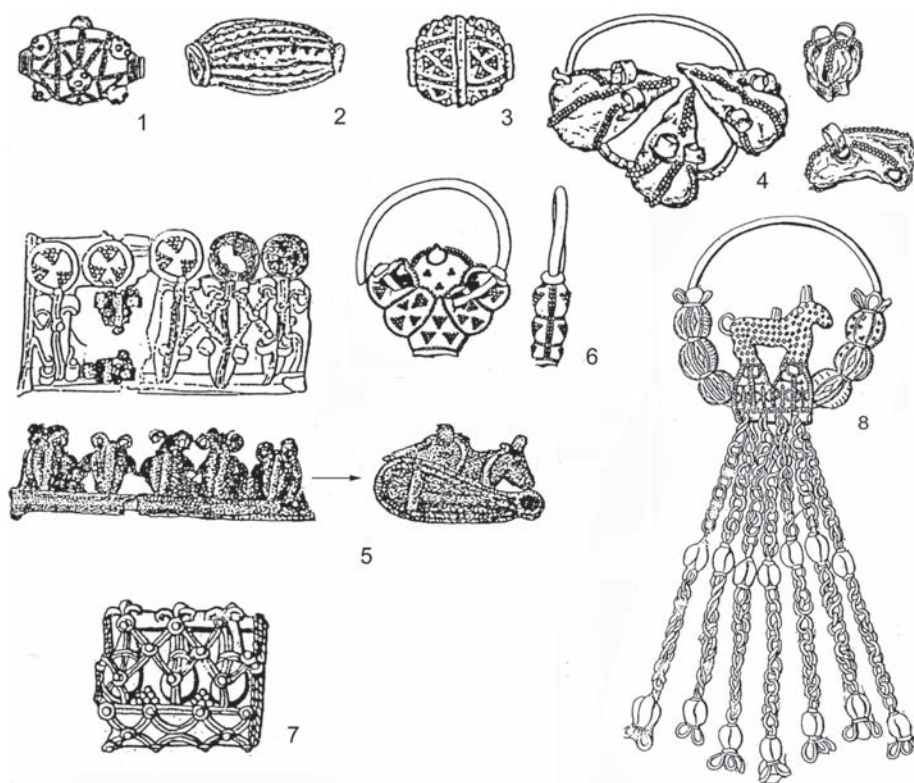
Charakteristické výrobky pražské dílny představovaly šperky s tzv. animálními motivy, především náušnice a kaptorgy zdobené koňskými hlavičkami (*Smetánka 1994b*). Zřetelně se změnila kvalita kovu. Zatímco luxusní moravské šperky jsou z ryzího zlata, kov pražských náušnic je méně kvalitní (*Smetánka – Staňha 1996*; *Profantová – Frána 2003*) a oproti zlatu začíná v produkci převládat stříbro (viz Kouřim, hrob 106b). Kaptorgy jsou již jen stříbrné.

Stříbrné lichoběžníkové kaptorgy s animálními motivy, na nichž se též uplatňoval motiv zvlněné pásky (např. Libice, obr. 4:5) západního původu, známe v Čechách z hrobových nálezů (obr. 6). Jsou nej-

² Dřevíč a Nové Sedlo poskytly mince Arnulfovy z let 907–937, tedy právě ty, které k nám pronikly během 1. poloviny 10. století. Raženy byly v mincovnách Salzburg (?) a Nabburg (*Profantová – Stolz – Videman 2012*). Mince z Nového Sedla jsou dnes ztraceny. V Řezně byla ražena mince Jindřicha II. (948–955) z Budče (*Klápště 1999*, 775–776).

³ Dříve se poloha označovala jako Lumbeho zahrada, dnes již jako poloha Za jízdnou; tak ji také v dalším textu užívám.

⁴ Bratislava, Nitra, Želénky: *Štefanovičová 1975*, obr. 67, foto 39, *Profantová – Frána 2003*, obr. 1; *Štefanovičová 2005*, Abb.10.

Obr. 4. Nejvýznamnější typy výrobků pražské dílny (1. polovina 10. století, většinou stříbro, č. 4 zlato). 1–3 perly, 4, 6, 8 náušnice, 5, 7 kaptorgy: 1, 7, 8 – Kouřim; 2 – Čistěves; 5 – Libice; 4, 6 – Praha-Hradčany, Za jízdnou. Podle E. Fialy, M. Šolla, Z. Smetánky, V. Humla a P. Starce a J. Justové

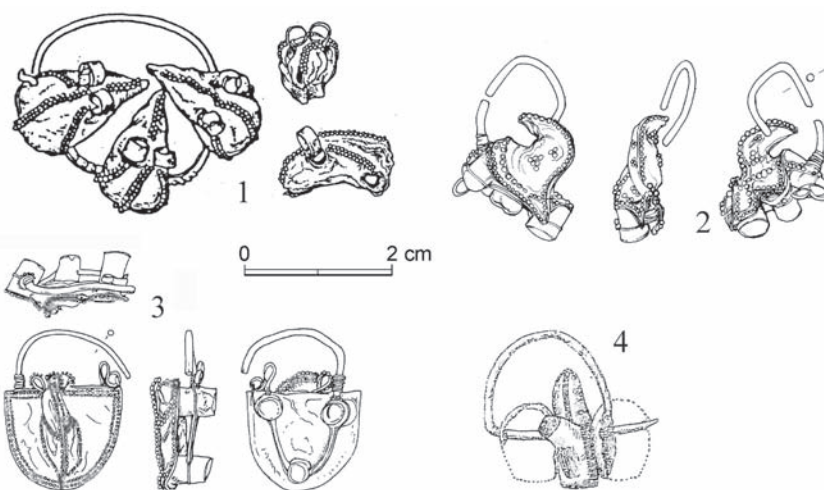
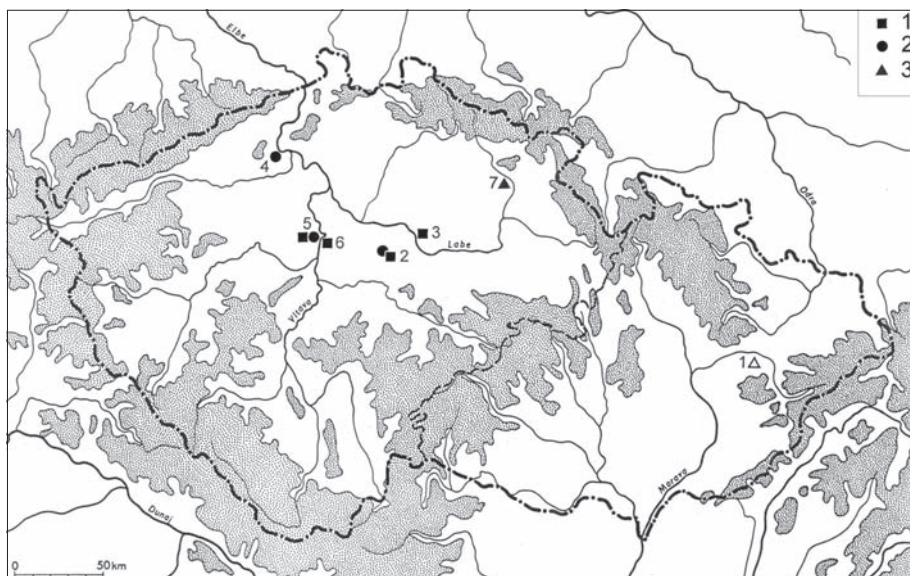
Obr. 5. Stará Kouřim. Kaptorga z hrobu 106b

starší z nálezů rozšířených na značně širokém území až po Balt, kde se později často vyskytovaly. Animální styl se z Čech jednoznačně rozšířil do Polska, kde pak vznikly i samostatné typy výrobků, především náušnic s řetízkou či se dvěma zvířecími hlavičkami a perel (Kóčka-Krenz 1993, 78 i jinde). Tam lze dosud nejstarší šperky datovat až do 2. poloviny 10. století (např. Zoll-Adamikowa – Dekówna – Nosek 1999). Je zřejmé, že mnohé velkomoravské tradice pražská dílna transformovala a dále zprostředkovala do Polska (Kóčka-Krenz 1993, 154–156; Profantová *v tisku*). Vliv českého šperkařství byl zřejmě nejintenzivnější poté, co se přemyslovna Dobrava provdala za polského knížete Měška I. (cf. Kóčka-Krenz 1993, 155–156).

Pro téma našeho článku je mimořádně zajímavý nález depotu mincí a celých i poškozených stříbrných šperků z Čistěvsi na Královéhradecku, uloženého do země na konci 10. století (obr. 7:2,3; 8; Fiala 1896, tab. 35; Píč 1909, obr. 45; Polanský – Tomková 2006, 114–117, obr. 9a–d). Obsahoval granulované perly a minimálně tři typy náušnic (se třemi košíčky, s válcovitými bubínky a s animálním motivem ve dvou variantách), z nichž pouze dvě jsou vyrobeny v animálním stylu. Zvířátko vystupuje ze středu náušnice (obr. 7:3; 8; inv. č. 3292, M Hradec Králové), má filigránovými očky naznačeny uši i ocásek, na krku je zdobeno granulací. Náušnice je ukončena esovitou kličkou. Druhá náušnice (obr. 7:2; inv. č. 3291, M Hradec Králové) je více poničená, ale na zvířecí hlavičce lze identifikovat stylizované oko. Unikátnost zachovalejší náušnice však způsobila, že se tradičně spíše spojovala s polskou produkcí – vzhledem ke geografické poloze lokality a neznalosti produkce pražské dílny (např. Turek 1982, 148).

Dnes je však pravděpodobnější, že byly náušnice z Čistěvsi spíše českým výrobkem, stejně jako alespoň jedna z perel. Bohužel v tomto případě dosud postrádáme jejich hrobové protějšky. Ty však neznáme ani z polských hrobů. V pokladech bývaly shromažďovány i poškozené, tedy z normálního používání vyražené šperky. Interval od vzniku k uložení mohl přesáhnout tři desítky let. V případě čistěveského depotu můžeme tedy ryze hypoteticky předpokládat, že animální náušnice mohly být vyrobeny

Obr. 6. Kaptorgy a náušnice s koňskými hlavičkami a ve zvěrném stylu nalezené na území České republiky: 1 – Kelč; 2 – Kouřim; 3 – Libice; 4 – Lovosice; 5 – Praha-Hradčany; 6 – Praha-Nové Město; 7 – Čistěves. Legenda: 1 kaptorgy, 2 náušnice, 3 depot. Plné – 10. století; prázdné – konec 10.–počátek 11. století

Obr. 7. Náušnice s animální výzdobou z Prahy-Hradčan (1), Čistěvsi (2, 3) a Lovosic (4). Podle Z. Smetánky (1), L. Polanského a K. Tomkové (2, 3) a J. Matiegky (4)

již záhy po polovině 10. století. Ať tak či tak, některé ozdoby z Čistěvsi vycházejí ze širšího okruhu šperkařské produkce inspirované volněji pražskou dílnou.⁵

Zmíněné náušnice z Čistěvsi představují chybějící díl skládky potřebný pro přesnější úvahu o vztahu českého prostředí k řezenským náušnicím. Uplatnil se na nich nejen animální motiv, ale též technický detail tří do trojúhelníku uspořádaných výstupků na rubu, známý jak z náušnic z Řezna, tak i z polských nálezů v depotech (např. Radzików: Haisig – Kiersnowski – Reyman 1966, Tab. XII:59). Čtyři plastická oka z řezenských náušnic se zase vyskytují na náušnicích se třemi válcovitými bubínky pocházejících opět z čistěveského depotu, ale též z Žatce, tedy až z nejstarších pokladů zlomkového stříbra (Čech 2000, 262–263). Týž detail je však i na zlaté náušnici z Výravu, která mohla být i hrobového původu, nálezové okolnosti nejsou bohužel známy (Filip 1948, tab. 48 nahoře; Profantová 2009). V Polsku se udržuje i v 11. století.

Obr. 8. Čistěves. Náušnice. Foto M. Frouz

⁵ Mikroskopické studium prokázalo „český“ původ košíčků u náušnic se třemi košíčky (Polanský – Tomková 2006).

Řezenské náušnice lze spojit jak s náušnicí s motivem „beránka“ ze Staré Kouřimi, hrobu 106b (v obou případech jde o náušnice s animálním motivem a řetízky) a především se zlatými náušnicemi se zvířecími hlavičkami z Prahy-Za jízárnou, hrobu 16, tak i s výrobkem z Čistěvsí. Uspořádání zvířecích hlaviček na náušnici z Řezna zcela odpovídá jejich výtvarnému pojetí na kaptorgách, které jsou z 1. poloviny 10. století známy právě jen z Čech (obr. 4:5,7; 5), a to z hrobových celků.

Zdá se tedy pravděpodobné, že výrobce řezenské náušnice byl ovlivněn šperkařstvím českým, a zprostředkovaně tedy i moravským. Je totiž velmi obtížné rozhodnout, zda jsou náušnice z Čech starší či pouze současné s řezenskými. Možná právě tato produkce z Řezna ovlivnila činnost pražské dílny. Vždyť v Praze se zřejmě nejdříve přešlo k výrobě náušnic se zvířecími hlavičkami aplikovanými samostatně, bez podkladu (bez výzdobného pole) a bez řetízků (obr. 4:4; 7:1; cf. Praha-Za jízárnou, ve zlatém provedení – *Smetánka 1994b*, Fig. 4). Pak by náušnice s animálním motivem z Čistěvsí byla jen dalším článkem zprostředkujícím prvky českého šperkařství do Polska.

* * *

Na závěr se tedy nabízí dvě hlavní možnosti výkladu situace zjištěné v Řezně. Výrobce náušnice s animálními motivy z Řezna ovlivnil českou, tedy konkrétně pražskou dílnu, která prostřednictvím Řezna přijala animální motivy, které dále samostatně zpracovávala a rozvíjela. To by předpokládalo buď pohyb šperkaře/ů, nebo skutečnost, že se obdobné náušnice dostaly do Prahy nejspíše s oficiálními dary, nebo v rámci obchodu. Tím umožnily domácí napodobování.

Jinou, ne nemožnou hypotézou může být závěr, že řezenské náušnice jsou reakcí na české podněty, či dokonce českým výrobkem, který by jako majetek či dar nosila žena žijící v Řezně. Pak by bylo pravděpodobné, že tato žena měla určité (např. rodinné) vazby na Prahu.⁶ Západoslovanský původ ženy naznačují i stříbrné esovitě ukončené záušnice, použité na stejné čelence. Obdobnou kombinací esovitých stříbrných záušnic s honosnějšími ještě hrozníčkovitými (velkomoravskými) náušnicemi na jedné čelence známe ze středních Čech, z Klecan II, hrobu 28 (*Profantová 2005*, Abb.3; *Profantová 2011b*, tab. 97, fototab. 94). Tento celek jen nepatrně časově předchází datování ženského hrobu v Řezně. Druhou možnost nepřímo podporuje skutečnost, že jde o jediný hrob s honosnou výbavou v tomto horizontu pohřbívání v Niedermünsteru, tedy fakt svědčící ve prospěch reálnosti úvah o jiném než domácím původu pohřbené ženy.⁷

Bohužel nebyl dosud zveřejněn dožitý věk ženy z řezenského hrobu č. 33, což by mohlo alespoň trochu ovlivnit úvahy o době výroby náušnic v případě velkého stáří či naopak mládí pohřbené. Nálezová situace v Řezně je opravdu vzácná, protože v 10. století se už takto honosné šperky do hrobů nedávaly příliš často. Kvalitních hrobových nálezových celků z této doby je bohužel velmi málo.

PRAMENY A LITERATURA

- Bláhová, M. – Konzal, V. – Rogov, A. I. 1976:* Staroslověnské legendy českého původu. Nejstarší kapitoly z dějin česko-ruských kulturních vztahů. Praha.
- Dostál, B. 1966:* Slovanská pohřebiště ze střední doby hradištní na Moravě. Praha.
- Cach, F. 1970:* Nejstarší české mince I. České denáry do mincovní reformy Břetislava I. Praha.
- Čech, P. 2000:* Der Depotfund von Saaz. In: Wiczorek, A. – Hinz, H.-M. (edd.), Europas Mitte um 1000. Katalog. Stuttgart, 261–269.
- Felgenhauer-Schmiedt, S. 2001:* Die Burg auf der Flur Sand bei Raabs an der Thaya. In: Galuška, L. – Kouřil, P. – Měřinský, Z. (edd.), Velká Morava mezi východem a západem. Brno, 85–105.
- Fiala, E 1896:* Nález Čistěveský, Památky archeologické 17, 337– 346.
- Filip, J. 1948:* Pravěké Československo. Praha.

⁶ Nelze vyloučit, že šlo o ženu v obdobném postavení jako o něco mladší Mlada-Marie, dcera knížete Boleslava I., která nejspíš v Řezně nějaký čas pobývala před lépe doloženou cestou do Říma v roce 968 (*Kosmas I*, 22, s. 48–49).

⁷ Srovnatelnou čelenu měla jen žena pohřbená v Mauthausenu, hrobu 2/3, bohužel nedokumentovaném. I tam tvoří jeden celek stříbrná esovitá náušnice a granulací zdobená náušnice s řetízky. Celek je datován již do konce 9. století (*Neumayer 2000*, 193) a obsahoval tak asi nejstarší doklad animálního stylu ve střední Evropě – samostatně provedenou zvířecí figurku, o. c., 192–193). Ve starší publikaci se v chronologii ponechával delší interval, zahrnující i počátek 10. století. Obtížně vyhodnotitelnou kategorií představuje slovanská elita, žijící na území tehdejšího východního Bavorska (dnes Horních Rakous), doložená v písemných pramenech. Její kroj však jako celek v podstatě neznáme, jakkoliv mohla i tato elita být ovlivněna moravskou šperkařskou produkcí (uvést lze gombík z hradiště Sand u Raabu – *Felgenhauer-Schmiedt 2001*, 99, Abb. 15).

- Hásková, J. 1970: Curtis Stbecna a nejstarší doklady její existence, *Numismatické listy* 25, 102–110.
- Hausberger, K. 1989: *Geschichte des Bistums Regensburg I. Regensburg*.
- Haisig, M – Kiersnowski, R. – Reyman, J. 1966: *Wczesnośredniowieczne skarby srebrne z Małopolski, Śląska, Warmii i Mazur*. Wrocław–Warszawa–Kraków.
- Huml, V. – Starec, P. 1994: Raně středověké pohřebiště na Václavském náměstí čp. 784 v Praze, *Archeologické rozhledy* 46, 454–463.
- Klápště, J. 1999: Příspěvek k archeologickému poznávání úlohy mince v přemyslovských Čechách, *Archeologické rozhledy* 51, 774–808.
- Kočka-Krenz, H. 1993: *Biżuteria północno-zachodnio-słowiańska we wczesnym średniowieczu*. Poznań.
- Kosmas: *Kosmova Kronika česká*. Přel. K. Hrdina a M. Bláhová. Praha–Litomyšl 2005.
- Ludvíkovský, J. 1978: *Kristiánova legenda. Život a umučení sv. Václava a jeho báby sv. Ludmily*. Praha.
- Lukas, J. 2012: K činnosti bavorských řezačů kolků v pražské mincovně v 70. a 80. letech 10. století, *Numismatické listy* 67, 62–66.
- MMFH I: *Magnae Moraviae fontes historici I*. Praha–Brno 1966.
- Matiegka, J. 1893: Pohřebiště losovické z pozdní doby předhistorické, *Český lid* 2, 706–707.
- Neumayer, H. 2000: *Das Grab von Mauthausen*. In: *Wieczorek, A. – Hinz, H.-M. (edd.), Europas Mitte um 1000*. Katalog. Stuttgart, 192–193.
- Parise, M. 1999: *Kanonissen*. In: *Lexikon des Mittelalters* 5. Stuttgart–Weimar, 907–908.
- Petráň, Z. 1998: *První české mince*. Praha.
- Píč, J. L. 1909: *Starožitnosti země České III. 1. Čechy za doby knížecí*. Praha.
- Polanský, L. – Tomková, K. 2006: Hromadný nález denárů a šperků z Čistěvsí. Revize popisu a dochované části depotu, *Numismatický sborník* 21, 83–121.
- Poulík, J. 1975: *Mikulčice. Sídlo a pevnost knížat velkomoravských*. Praha.
- Profantová, N. 2000: *Die Ausbildung herschaftlicher Strukturen bei den Westslawen*. In: *Wieczorek, A. – Hinz, H.-M. (edd.), Europas Mitte um 1000*. Stuttgart, 293–296.
- Profantová, N. 2005: *Die Elite im Spiegel der Kindergräber aus dem 9. und 10. Jahrhundert in Böhmen*. In: *Kouřil, P. (ed.), Die frühmittelalterliche Elite bei den Völkern des östlichen Mitteleuropas*. Brno, 313–334.
- Profantová, N. 2009: *Český šperk v raně středověkých pokladech*. In: *Sommer, P. – Třeštík, D. – Žemlička, J. (edd.), Přemyslovci. Budování českého státu*. Praha, 135.
- Profantová, N. 2011: *Karolinské importy a jejich napodobování v Čechách, případně na Moravě (konec 8.–10. století)*. In: *Turčan, V. (ed.), Karolínska kultura a Slovensko, Sborník Slovenského národného múzea. Archeológia – Supplementum* 4. Bratislava, 71–104.
- Profantová, N. 2011b: *Klecany. Raně středověká pohřebiště II*. Praha.
- Profantová, N. *v tisku*: *Ostentatious jewellery of the 9th to 10th centuries in the Czech lands, Its development and the role played by the „Bohemian jewellery“ in the unfolding of Polish goldsmith's art*. *Sborník Národního muzea v Praze*.
- Profantová, N. – Frána, J. 2003: *Příspěvek ke studiu šperkařství v raném středověku*, *Archeologické rozhledy* 55, 47–58.
- Profantová, N. – Stolz, D. – Videman, J. 2012: *Kovové ozdoby a mince z hradiště Dřevíč, okr. Rakovník*, *Archeologie západních Čech* 4, 29–36.
- Smetánka, Z. 1994a: *Příspěvek ke studiu karolinského vlivu na velkomoravský šperk v Čechách a na Moravě*, *Praehistorica* 21, 105–115.
- Smetánka, Z. 1994b: *Archaeological Excavations in the Lumbe Garden of Prague Castle and Their Implications for the Study of the Culture of the Early Czech State*. In: *25 Years of Archaeological Research in Bohemia, Památky archeologické – Supplementum* 1. Praha, 162–167.
- Smetánka, Z. – Hrdlička, L. – Blajerová, M. 1974: *Výzkum slovanského pohřebiště za Jízdárnou Pražského hradu r. 1973*, *Archeologické rozhledy* 26, 386–405, 433–438.
- Smetánka, Z. – Staňa, Č. 1996: *Velká Morava a Praha. Rentgenfluorescenční analýza zlatých šperků z Velké Moravy a jejich vztah k Pražskému hradu*. In: *Z. Kurnatowska (ed.), Słowiańszczyzna w Europie średniowiecznej* 2. Wrocław, 137–142.
- Schwarz, K. 1975: *Das spätmerowingerzeitliche Grab des heiligen Bischofs Erhard im Niedermünster zu Regensburg, Ausgrabungen in Deutschland* 2, 129–164.
- Šolle, M. 1966: *Stará Kouřim a projevy velkomoravské hmotné kultury v Čechách*. Praha.
- Šolle, M. 1970: *Význam východočeské skupiny šperků 10. století v otázce vztahů česko-polských*. In: *I Międzynarodowy Kongres Archeologii Słowiańskiej*. Tom V. Warszawa, 447–454.
- Štefan, I. 2005: *Kaptorgy: pokus o kontextuální analýzu*, *Studia mediaevalia Pragensia* 5, 21–60.
- Štefanovičová, T. 1975: *Bratislavský hrad v 9.–12. storočí*. Bratislava.

- Štefanovičová, T. 2005: Zur Frage der Elite der grossmährischen Gesellschaft im Licht der Funde aus der Slowakei. In: Kouřil, P. (ed.), Die frühmittelalterliche Elite bei den Völkern des östlichen Mitteleuropas. Brno, 255–270.
- Třeštlík, D. 1997: Počátky Přemyslovců. Vstup Čechů do dějin (530–935). Praha.
- Třeštlík, D. 1999: Přemyslovec Kristián, Archeologické rozhledy 51, 602–613.
- Turek, R. 1982: Čechy v raném středověku. Praha.
- Ungermaň, Š. – Kavánová, B. 2010: Das Gräberfeld bei der Basilika von Mikulčice. In: Poláček, L. – Maříková-Kubková, J. (edd.), Frühmittelalterliche Kirchen als archäologische und historische Quelle. Internationale Tagungen in Mikulčice 8. Brno, 71–86.
- Zoll-Adamikowa, H. – Dekówna, M. – Nosek, E. M. 1999: The Early Medieval Hoard from Zawada Lanckorońska (Upper Vistula River). Warszawa.

ARCHAEOLOGICAL EVIDENCE OF CULTURAL CONTACTS BETWEEN BAVARIA AND BOHEMIA IN THE 10TH CENTURY

The author brings forward a fundamental connection between several pieces of jewellery from the 10th century. On the one hand, there are the silver earrings with an animal motif and chainlets from grave 33 in Regensburg-Niedermünster (Fig. 1; 2) which are stratigraphically dated prior to 955 and, on the other hand, there are the gold earrings from Prague-Hradčany (cemetery behind the Riding school of Prague Castle [Za jízdárnou]) with figures of animals and silver kaptorgas (amulet containers) with the same animal motives (Fig. 3; 5) which were manufactured in Prague (Smetánka 1994a), but can be found all over Central Bohemia.

Graves with such kaptorgas can be dated to the first third or half of the 10th century. Moreover, at Libice and Kouřim, they are accompanied by earrings with chainlets, and in grave 106b from Kouřim, one of the three pairs of earrings is decorated with an animal motif. Another product with animal decoration and featuring the kind of technological solution of the reverse side which was used in Regensburg, is represented by an earring from the Čistěves hoard of silver jewellery and coins, which was hidden at the close of the 10th century. The jewellery present in this hoard is mostly damaged, so it is reasonable to suppose that it was manufactured approximately 20–30 years before it was buried in earth as hoarded metal. It is obvious that either the manufacturer of the Regensburg earring was influenced by the Bohemian tradition of the 10th century or that it was the other way round – and jewellery from Regensburg influenced this tradition.

A Byzantine influence on the Regensburg workshop could have been partially mediated by the Bohemian environment drawing from Great Moravian jewellery-making traditions. The hypothesis that the Regensburg earrings are a kind of reaction to Bohemian stimuli, or perhaps a Bohemian product which might have been worn by a woman living at Regensburg, who was either its owner or received it as a gift, seems to be bolder. If it was the case, that woman could have had certain (e.g. family) ties to Prague. An indication of a possible Slavic origin of the woman deceased at Regensburg are also the S-shaped temple rings of a smaller diameter, which is a typical West Slavic ornament of the 10th century, and also the fact that it was the only richly equipped grave from this time horizon at the cemetery of Niedermünster. Thanks to the available written sources, we are relatively well informed about the political and cultural interactions between Prague and Regensburg in the 9th and the first half of the 10th century. Ties visible in the material culture have so far been known for the second half of the 9th century (Profantová 2011) and then only for the second half of the 10th century, when coins originally struck at Regensburg became a model for the first coins minted in Prague under Boleslaus I.

Fig. 1. Regensburg. Plan of the city showing the location of Niedermünster

Fig. 2. Regensburg-Niedermünster. A – location of grave 33; B – silver jewellery belonging to the woman buried in grave 33

Fig. 3. Regensburg-Niedermünster. Silver earring

Fig. 4. Most important types of products of the Prague workshop (first half of the 10th century, predominantly silver, no. 4 gold), 1–3 beads, 4, 6, 8 earrings, 5, 7 kaptorgas: 1, 7, 8 – Kouřim; 2 – Čistěves; 5 – Libice; 4, 6 – Prague-Hradčany, Za jízdárnou

Fig. 5. Stará Kouřim. Kaptorga from grave 106b

Fig. 6. Kaptorgas and earrings decorated with horse heads and manufactured in the animal style found in the territory of the Czech Republic: 1 – Kelč; 2 – Kouřim; 3 – Libice; 4 – Lovosice; 5 – Prague-Hradčany; 6 – Prague-New Town; 7 – Čistěves. Legend: 1 kaptorgas, 2 earrings, 3 hoard. Full – 10th century; empty – end of the 10th –beginning of the 11th century

Fig. 7. Earrings with animal decor from Prague-Hradčany (1), Čistěves (2, 3) and Lovosice

Fig. 8. Čistěves. Earring